

Leksykon prawa finansowego

100

podstawowych
pojęć

pod redakcją:
Andrzeja Drwiłło
Doroty Maśniak

Wydawnictwo C.H. Beck

Leksykon prawa finansowego
100 podstawowych pojęć

W sprzedaży:

L. Mazur

PRAWO BANKOWE. KOMENTARZ, wyd. 2

Komentarze Becka

M. Fedorowicz, K. Nizioł

PRAWO FINANSOWE POLSKI I UNII EUROPEJSKIEJ

Wykłady i Ćwiczenia

T. Maślanka

**PRZEPŁYWY PIENIĘŻNE W ZARZĄDZANIU
FINANSAMI PRZEDSIĘBIORSTW**

Finanse

A. Mikos

**USTROJOWA POZYCJA BANKU CENTRALNEGO
W POLSCE**

Monografie Prawnicze

FINANSE 2008/2009

Teksty Ustaw Becka

PODATKI 2009

Teksty Ustaw Becka

 www.edukacjaprawnicza.pl

Legalis

System Informacji Prawnej

www.sklep.beck.pl

Leksykon

prawa finansowego

100 podstawowych pojęć

Pod redakcją
Andrzeja Drwiłło
Doroty Maśniak

Wydawnictwo C.H. Beck
Warszawa 2009

Autorzy leksykonu:

prof. dr hab. Andrzej Drwiłło [An. Dr.], prof. dr hab. Jolanta Gliniecka [J.G.],
dr hab. Anna Jurkowska-Zeidler [A.J.-Z.], dr Anna Dobaczewska [A.Do.],
dr Dorota Maśniak [D.M.], dr Małgorzata Stwoł [M.S.],
dr Małgorzata Wróblewska [M.W.], dr Edvard Juchniewicz [E.J.],
dr Tomasz Sowiński [T.S.], Anna Reiwer-Kaliszewska [A.R.-K.],
Damian Cyman [D.C.], Rafał Mroczkowski [R.M.], Przemysław Panfil [P.P.]

Redakcja: Iwona Duda

Projekt okładki: Robert Rogiński

© **Wydawnictwo C.H. Beck 2009**

Wydawnictwo C.H. Beck, Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: PanDawer
Druk i oprawa: P.W.P. Interdruk, Warszawa

ISBN 978-83-255-0348-2

SPIS TREŚCI

SŁOWO WSTĘPNE	IX
WYKAZ SKRÓTÓW	XII
ABSOLUTORIUM BUDŻETOWE	1
ADMINISTRACJA FINANSÓW PUBLICZNYCH	6
AGENCJA CELNA	13
AUDYT WEWNĘTRZNY	17
BANK	26
BANK CENTRALNY	32
BEZPIECZEŃSTWO FINANSOWE	39
BUDŻET	46
CŁO	53
CZYNNOŚCI BANKOWE	59
DEKLARACJA PODATKOWA	65
DEWIZY	70
DŁUG CELNY	74
DŁUG PUBLICZNY	79
DORADZTWO PODATKOWE	85
DOTACJA	91
DYSCYPLINA FINANSÓW PUBLICZNYCH	96
DZIAŁALNOŚĆ KANTOROWA	99
ELEKTRONICZNE INSTRUMENTY PŁATNICZE	105
EUROPEJSKA UNIA WALUTOWA	109
EUROPEJSKI OBSZAR PŁATNICZY	116
FINANSE LOKALNE	124
FINANSE PUBLICZNE	128
FUNDUSZ (CELOWY)	132
GIEŁDA PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH	139
GOSPODARSTWO POMOCNICZE	144
GRANICE OPODATKOWANIA	149
INKASENT	151
INSTRUMENTY FINANSOWE	155
INSTYTUCJA FINANSOWA	163
INSTYTUCJA KREDYTOWA	166
INTERPRETACJE PRAWA PODATKOWEGO	171

SPIS TREŚCI

JEDNOSTKA BUDŻETOWA.....	177
KARTA PODATKOWA	183
KONTROLA DEWIZOWA	189
KONTROLA FINANSOWA.....	195
KONTROLA PODATKOWA.....	199
KOSZTY UZYSKANIA PRZYCHODU	207
KREDYT REFINANSOWY	210
NADZÓR BANKOWY.....	214
NADZÓR FINANSOWY	222
OBLIGACJE KOMUNALNE.....	229
OBOWIAZEK PODATKOWY.....	235
OBRÓT DEWIZOWY	239
ODPOWIEDZIALNOŚĆ PODATKOWA	245
OPERACJE OTWARTEGO RYNKU	252
OPŁATA PUBLICZNA	257
ORGAN PODATKOWY.....	265
PARABANK.....	271
PIENIĄDZ	278
PŁATNIK	282
PODATEK	285
PODATEK KATASTRALNY	298
PODATKOWA GRUPA KAPITAŁOWA	302
PODATNIK	308
PODSTAWA OPODATKOWANIA	312
PODWÓJNE OPODATKOWANIE.....	316
PORĘCZENIA I GWARANCJE SKARBU PAŃSTWA	321
POSTĘPOWANIE PODATKOWE	329
POTRZEBY POŻYCZKOWE BUDŻETU PAŃSTWA	336
PROCEDURA BUDŻETOWA.....	340
PROCEDURY CELNE	344
PROCEDURY OSTROŻNOŚCIOWE I SANACYJNE	348
PRZEDMIOT PODATKU	355
PRZYCHÓD A DOCHÓD	359
RAJE PODATKOWE.....	362
REZERWY OBOWIAZKOWE.....	366
REZYDENT	371
ROZLICZENIA PIENIĘŻNE.....	375

RYCZAŁT PODATKOWY	381
RYNEK FINANSOWY	385
SALDO BUDŻETOWE	391
SAMOOPODATKOWANIE	397
SEKTOR FINANSÓW PUBLICZNYCH	402
SKARB PAŃSTWA	407
SKARBOWE PAPIERY WARTOŚCIOWE	412
SKŁAD CELNY	419
SKŁADKA UBEZPIECZENIOWA	423
STAWKA PODATKOWA	432
SUBWENCJA	436
ŚRODKI PUBLICZNE	440
TAJEMNICA BANKOWA	446
TAJEMNICA SKARBOWA	452
TARYFA CELNA	460
UBEZPIECZENIE	465
UBEZPIECZYCIEL (ZAKŁAD UBEZPIECZEŃ)	469
UCHYLANIE SIĘ OD PODATKÓW	474
ULGA PODATKOWA	479
UNIKANIE PODATKÓW	483
WALUTA	491
WARTOŚCI DEWIZOWE	496
WYGASANIE ZOBOWIĄZAŃ PODATKOWYCH	503
WYROBY AKCYZOWE	512
ZAKŁAD BUDŻETOWY	514
ZASADY BUDŻETOWE	517
ZASADY PODATKOWE	524
ZEZWOLENIE DEWIZOWE	530
ZOBOWIĄZANIE PODATKOWE	538
ZWOLNIENIE PODATKOWE	545
INDEKS	553

SŁOWO WSTĘPNE

Leksykon prawa finansowego jest pierwszym tego typu opracowaniem informacyjnym zawierającym nie tylko, w ułożonych alfabetycznie krótkich jednostkach tekstowych, definicje nominalne z zakresu trudniejszego słownictwa, lecz także podstawową wiedzę z dziedziny prawa finansowego. Publikacja nie jest wyczerpującym kompendium wiedzy ze wspomnianej dziedziny. Jest jedynie zwróceniem uwagi na doniosłe znaczenie obowiązujących pojęć. Autorzy prezentują najbardziej podstawowe, ich zdaniem, pojęcia występujące na gruncie obowiązującego prawa finansowego.

Szczególny charakter prawa finansowego należy łączyć przede wszystkim z istotą zjawisk będących przedmiotem regulacji prawnych z tego zakresu. Prawo finansowe to ogół regulacji prawnych obejmujących procesy gromadzenia i wydatkowania środków pieniężnych na określone cele. Wkracza ono zarówno w sferę publiczną, jak i niepubliczną. Prawo finansowe obejmujące sferę publiczną przyjęto określać publicznym prawem finansowym. Podstawowym elementem wyróżniającym publiczne prawo finansowe jest praw-

no-ekonomiczne pojęcie własności. W ścisłym znaczeniu własność publiczna to własność podmiotów prawa publicznego, czyli państwa, jednostek samorządu terytorialnego i zakładów publicznych. Publiczne prawo finansowe jest dziedziną niezwykle obszerną, złożoną, a nawet skomplikowaną. Nie ma przy tym jednorodnego charakteru, ponieważ w ramach publicznego prawa finansowego można wyróżnić zwłaszcza prawo: walutowe, budżetowe, podatkowe, celne, bankowe, dewizowe, ubezpieczeniowe. Trzeba też dostrzec pojawienie się nowego działu prawa finansowego, jakim jest prawo rynku finansowego. Regulacje prawne tego rodzaju znacznie wykraczają poza prawo krajowe. W grę bowiem wchodzi rynek finansowy Unii Europejskiej i konieczność zapewnienia jego stabilności oraz bezpieczeństwa. Regulacje prawne obejmujące procesy gromadzenia i wydatkowania środków pieniężnych sfery niepublicznej można określić niepublicznym prawem finansowym. Występują tu różne kategorie podmiotów, zwłaszcza osoby fizyczne, przedsiębiorcy prywatni, przedsiębiorstwa i banki państwowe, partie polityczne, fundacje, stowarzyszenia, kościoły i związki religijne.

Oddany do rąk Czytelników *Leksykon prawa finansowego* należy traktować jako podstawowy element edukacji z dziedziny prawa finansowego. Jest on przeznaczony przede wszystkim dla studentów mających ów przedmiot w programie studiów prawniczych. Niewątpliwie będzie on również pomocą przy studiowaniu przedmiotu finanse na kierunkach ekonomii i zarządzania. Należy przypuszczać, że będzie mógł być wykorzystany także w zakresie stosowania prawa finansowego przez sądy i organy administracji finansów publicznych różnego szczebla.

Leksykon prawa finansowego został opracowany przez zespół pracowników Katedry Prawa Finansowego Uniwersytetu Gdańskiego. Prowadzą oni bada-

nia naukowe i zajęcia dydaktyczne z zakresu prawa finansowego od wielu lat. Myślą przewodnią podjęcia prac nad Leksykonem było powierzenie Autorom przygotowania tych haseł, które mieszczą się w tematyce prowadzonych przez nich badań naukowych. Nie zawsze to się udawało. Niemniej zostały one opracowane samodzielnie przez każdego z Autorów. W pełni też czują się oni odpowiedzialni za ich treść.

Prof. zw. dr hab. Andrzej Drwiłło
Gdańsk, grudzień 2008

WYKAZ SKRÓTÓW

1. Źródła prawa

- EgzAdmU. ustawa z 17.6.1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (t.j. Dz.U. z 2005 r. Nr 229, poz. 1954 ze zm.)
- ElektrInstrPłatU. ustawa z 12.9.2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych (Dz.U. Nr 169, poz. 1385 ze zm.)
- FinPublU. ustawa z 30.6.2005 r. o finansach publicznych (Dz.U. Nr 249, poz. 2104 ze zm.)
- KC ustawa z 23.4.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm.)
- KKS ustawa z 10.9.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (t.j. Dz.U. z 2007 r. Nr 111, poz. 765 ze zm.)
- Konstytucja RP Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.4.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- KontrSkarbU ustawa z 28.9.1991 r. o kontroli skarbowej (t.j. Dz.U. z 2004 r. Nr 8, poz. 65 ze zm.)
- KPA ustawa z 14.6.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071 ze zm.)
- NBPu ustawa z 29.8.1997 r. o Narodowym Banku Polskim (t.j. Dz.U. z 2005 r. Nr 1, poz. 2 ze zm.)
- ObrIFinU ustawa z 29.7.2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz.U. Nr 183, poz. 1538 ze zm.)
- OrdPU ustawa z 29.8.1997 r. – Ordynacja podatkowa (t.j. Dz.U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60 ze zm.)
- PDOPrU ustawa z 15.2.1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (t.j. Dz.U. z 2000 r. Nr 54, poz. 654 ze zm.)
- PrBank ustawa z 29.8.1997 r. – Prawo bankowe (t.j. Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 ze zm.)

PrCel	ustawa z 19.3.2004 r. – Prawo celne (Dz.U. Nr 68, poz. 622 ze zm.)
PrDew	ustawa z 27.7.2002 r. – Prawo dewizowe (Dz.U. Nr 141, poz. 1178 ze zm.)
PrWeksl	ustawa z 28.4.1936 r. – Prawo wekslowe (Dz.U. Nr 37, poz. 282 ze zm.)
TWE	Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską z 25.3.1957 r. (Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/2 ze zm.)
WKC	rozporządzenie Rady (EWG) Nr 2913/92 z 12.10.1992 r. ustanawiające Wspólnotowy Kodeks Celny (Dz. Urz. WE L 302 z 19.10.1992 r., ze zm.)

2. Organy i instytucje

EBC	Europejski Bank Centralny
ETS	Europejski Trybunał Sprawiedliwości
GKO	Główna Komisja Orzekająca
KE	Komisja Europejska
KIDP	Krajowa Izba Doradców Podatkowych
KNF	Komisja Nadzoru Finansowego
MF	Minister Finansów
MFW	Międzynarodowy Fundusz Walutowy
NBP	Narodowy Bank Polski
NIK	Najwyższa Izba Kontroli
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
OECD (OWGiR) ..	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
PE	Parlament Europejski
r.i.o.	regionalna (-e) izba (-y) obrachunkowa (-e)
RM	Rada Ministrów
RPP	Rada Polityki Pieniężnej
SN	Sąd Najwyższy
TK	Trybunał Konstytucyjny
TO	Trybunał Obrachunkowy
WSA	Wojewódzki Sąd Administracyjny

3. Publikatory i czasopisma

AUL FI	Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica
BiK	Bank i Kredyt
BIP	Biuletyn Informacji Publicznej
FK	Finanse Komunalne
Gl.	Glosa
GP	Gazeta Prawna
GSP	Gdańskie Studia Prawnicze
KP	Kontrola Państwowa
KPPod	Kwartalnik Prawa Podatkowego
MoPod	Monitor Podatkowy
OSNAPiUS.....	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC.....	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego – seria A
Pal.	Palestra
PB	Prawo Bankowe
PiP	Państwo i Prawo
PiPod.....	Prawo i Podatki
PiPod UE	Prawo i Podatki Unii Europejskiej
POP	Przegląd Orzecznictwa Podatkowego
PPH.....	Przegląd Prawa Handlowego
Pr. Spółek	Prawo Spółek
Prz. Pod.	Przegląd Podatkowy
Prz. Sejm.	Przegląd Sejmowy
PS.....	Przegląd Sądowy
PUG	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
R. Pr.	Radca Prawny
Rzeczp.	Rzeczpospolita
SE.....	Studia Europejskie
SF.....	Studia Finansowe
SP.....	Studia Prawnicze
ST.....	Samorząd Terytorialny

Wspól. Wspólnota
ZNUŁ Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego

4. Inne skróty

art. artykuł
cz. część
Dz.U. Dziennik Ustaw
Dz. Urz. Dziennik Urzędowy
EOG Europejski Obszar Gospodarczy
GPW Giełda Papierów Wartościowych
i.f. instrumenty finansowe
j.s.t. jednostka (-i) samorządu terytorialnego
m.in. między innymi
nast. następna (-e)
niepubl. niepublikowany
Nr numer
poz. pozycja
red. redakcja
t.j. tekst jednolity
UE Unia Europejska
w zw. w związku
wyr. wyrok
ww. wyżej wymieniony (-a, -e)
ze zm. ze zmianami

ABSOLUTORIUM BUDŻETOWE

Absolutorium budżetowe (łac. *absolutorium* – zwolnienie, unieważnienie). Jest to akt wydawany przez organ uchwałodawczy, któremu przysługuje kompetencja do oceny, czy prowadzona przez organ wykonawczy działalność finansowa jest zgodna z prawem. W prawie budżetowym absolutorium oznacza rozliczenie organu wykonawczego z wykonania budżetu jednostki, której dotyczy. Istota absolutorium odzwierciedla brak zastrzeżeń do prowadzonej polityki finansowej, a nie zaufanie do rodzaju prowadzonej polityki w ogóle. Instytucja absolutorium odnosi się do kontroli wykonania → **budżetu**. Jest to kontrola następną (ma miejsce po zakończeniu roku budżetowego) i dokumentalna (przeprowadzana jest na podstawie złożonych dokumentów).

W literaturze przedmiotu można wyróżnić: absolutorium *sensu stricto* i absolutorium *sensu largo*. Przez absolutorium *sensu stricto* rozumie się instytucję odpowiedzialności wyrażającą się w akcie organu nadrzędnego, zawierającą decyzję w tym zakresie. Decyzja ta może być pozytywna bądź negatywna. Jeżeli decyzja

wyraża aprobatę działania organu wykonawczego, to wiąże się z udzieleniem mu absolutorium. Jeżeli decyzja jest negatywna, to wiąże się z nieudzieleniem absolutorium. Absolutorium *sensu largo* dotyczy aktu kontroli i obejmuje akt określający odpowiedzialność i wszystkie czynności poprzedzające tę decyzję.

Instytucja absolutorium budżetowego może dotyczyć zarówno budżetu państwa, budżetu jednostki samorządu terytorialnego, jak i budżetu ogólnego UE. Od absolutorium budżetowego należy odróżnić absolutorium udzielane władzom spółki.

W odniesieniu do budżetu państwa Rada Ministrów w ciągu 5 miesięcy od zakończenia roku budżetowego przedkłada Sejmowi sprawozdanie z wykonania ustawy budżetowej wraz z informacją o stanie zadłużenia państwa. Sejm rozpatruje przedłożone sprawozdanie i po zapoznaniu się z opinią Najwyższej Izby Kontroli podejmuje, w ciągu 90 dni od dnia przedłożenia Sejmowi sprawozdania, uchwałę o udzieleniu lub odmowie udzielenia absolutorium. Negatywna ocena sprawozdania budżetowego nie jest jednoznaczna z podjęciem przez Sejm uchwały w przedmiocie odmowy udzielenia absolutorium. Absolutorium udzielane jest *in pleno*, a nie poszczególnym członkom organu kolegialnego. Sejm, udzielając absolutorium, stwierdza, że rząd, wykonując ustawę budżetową, wywiązał się ze swych obowiązków i Sejm nie zgłasza zastrzeżeń co do sposobu realizacji. Przyjmuje się, że pozytywna uchwała Sejmu nie wymaga uzasadnienia. W razie odmowy udzielenia absolutorium uzasadnienie jest wymagane. W myśl obowiązującej Konstytucji RP odmowa udzielenia RM absolutorium nie pociąga za sobą sankcji w postaci automatycznej dymisji rządu. Taka sytuacja jest możliwa o ile rząd dobrowolnie poda się do dymisji.

W przypadku absolutorium samorządowego można dokonać rozróżnienia w zależności od rodzaju budżetu, jakiego akt organu uchwałodawczego do-

tyczy. W odniesieniu do budżetu gminy rada gminy podejmuje uchwałę w przedmiocie udzielenia bądź nieudzielenia absolutorium dla wójta. W zakresie budżetu powiatu rada powiatu decyduje w przedmiocie absolutorium dla zarządu powiatu. W stosunku do budżetu województwa organem uprawnionym jest sejmik województwa, który potwierdza, że zarząd województwa wykonał budżet. Postępowanie w sprawie absolutorium gminnego inicjuje wójt, przedstawiając radzie gminy do 20 marca roku następującego po roku budżetowym sprawozdanie z wykonania budżetu oraz sprawozdanie roczne z wykonania planu finansowego jednostki. Sprawozdanie obejmuje też wykaz jednostek budżetowych, które utworzyły rachunki dochodów własnych, oraz zestawienie dochodów własnych i wydatków nimi sfinansowanych.

Wójt do 20 marca roku następującego po roku budżetowym przedstawia sprawozdanie regionalnej izbie obrachunkowej (r.i.o.). Termin ten ma charakter instrukcyjny, co oznacza, że ustawodawca nie przewidział wprost sankcji za jego niedotrzymanie. Na podstawie przekazanego przez wójta sprawozdania rada gminy i r.i.o. formułują opinie w przedmiocie wykonania budżetu. Formułując opinię, r.i.o. kieruje się wyłącznie kryterium legalności, nie ocenia sprawozdania pod kątem celowości czy słuszności. Jeżeli r.i.o. wyda opinię negatywną, informuje o swoim stanowisku wojewodę i ministra właściwego do spraw finansów publicznych. Od negatywnej opinii r.i.o. wójtowi oraz radzie gminy przysługuje odwołanie. W razie złożenia odwołania kolegium r.i.o. podejmuje uchwałę, w której podtrzymuje lub zmienia opinię składu orzekającego. Uchwała kolegium jest ostateczna i nie przysługuje od niej skarga do sądu administracyjnego.

Komisja rewizyjna rady gminy po rozpatrzeniu sprawozdania wyraża opinię w zakresie wykonania budżetu gminy. Możliwa jest sytuacja, w której